

CONSIDERAȚII PRIVIND DOUĂ PIESE DE BRONZ DIN STAȚIUNEA DACICĂ DE LA UNIP-DEALUL CETĂȚUICA (COM. SACOȘU TURCESC, JUD. TIMIȘ)

*Octavian Cristian Rogozea**, *Alexandru Berzovan***

* Universitatea de Vest din Timișoara, rogozeaoctavian@yahoo.com

** Institutul de Arheologie din Iași; berzovanalexandru@gmail.com

Abstract. The commercial relations between the Dacians and the Romans had been thoroughly discussed in the specialized literature and one of the most important trade commodities were bronze vessels. In this paper we present two bronze artifacts. One of them is a handle attach from an Eggers 91 type basin, while the other could be a handle from an Eggers 91 / 92 basin, a buckle or a harness piece. The Eggers 91/92 type vessels are well attested in Ancient Dacia and the presence of these fragments at Unip-Dealul Cetățuica attest certain relations between the Dacians from the plains of Banat and Rome during the Late Republican / Augustan period.

Keywords: Dacian civilisation, Bronze objects, Roman imports, Eggers 91, Unip-Dealul Cetățuica.

1. Introducere

Problema relațiilor comerciale între daci și romani a fost amplu dezbătută în literatura de specialitate. Săpăturile arheologice mai vechi și mai noi au adus în discuție un lot însemnat de piese de import provenite dintr-un mare număr de stațiuni. Un rol important în cadrul acestui negoț l-au avut vasele din bronz, bine atestate pe tot cuprinsul vechii Dacii.

În acest context, prin prezenta comunicare, ne propunem să aducem în discuție două piese din bronz descoperite în anii din urmă în stațiunea de la Unip-Dealul Cetățuica, piese de un interes deosebit în această chestiune¹.

2. Stațiunea de la Unip-Dealul Cetățuica

Stațiunea arheologică este situată pe teritoriul județului Timiș, în hotarul satului Unip, comuna Sacoșu Turcesc. Din punct de vedere geografic, ne aflăm în câmpia joasă a Timișului, în zona de luncă a râului cu același nume. Punctul ocupă o popină aplatizată, de forma literei "L", cu o suprafață de aproximativ 6 hectare, ce domină cu câțiva metri diferență de nivel zonele înconjurătoare; de aici provine și toponimul "Dealul Cetățuica".

¹ Mulțumim colectivului șantierului arheologic Unip-Dealul Cetățuica, lect. univ. dr. Dorel MICLE și dr. Andrei STAVILĂ, pentru că ne-au acordat permisiunea de a publica aceste piese.

Cercetările arheologice sistematice, care au debutat în anul 2009² și au continuat până în anul 2015 au pus în evidență o stațiune arheologică intens locuită de-a lungul mai multor epoci istorice. În acest stadiu al cercetării, se poate afirma că locuirea de pe “Dealul Cetățuica” debutează cândva pe parcursul primei vârste a fierului, cele mai numeroase materiale arheologice provenind de altfel din această perioadă.

Perioada dacică preromană este marcată de un număr mare de complexe, majoritatea dintre ele cu caracter ritual; pînă în acest moment, nu s-a putut sesiza *nici o structură de habitat* (locuință de suprafață, bordei) care să poată fi atribuită fără dubiu acestui interval³. Sporadice fragmente ceramice descoperite par să indice o viețuire în acest punct și pe parcursul secolelor II–IV dHr. În secolele VI–VII dHr, pe popină se așează purtătorii culturii Praga, slavii timpurii. S-au observat de asemenea sporadice urme de locuire din Evul Mediu timpuriu și dezvoltat, dar și mai târziu, din perioada modernă⁴.

3. Analiza descoperirilor

Vom prezenta în cele ce urmează cele două piese și condițiile în care au fost descoperite. Din nefericire, niciuna nu provine dintr-un complex arheologic.

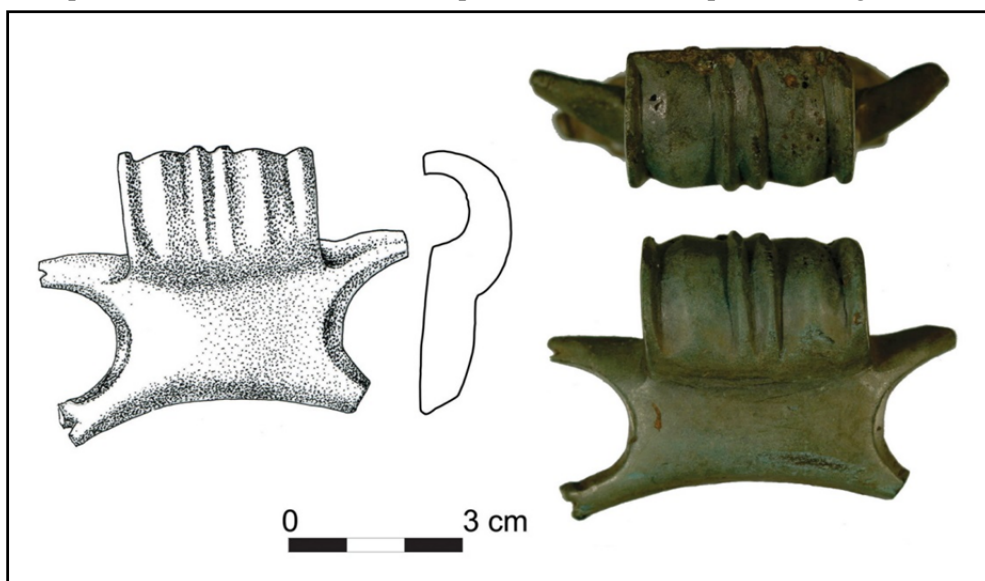

Fig. 1. Ataș de toartă de la un lighean (tip Eggers 91).

1. Prima piesă (Fig. 1) pe care o discutăm a fost descoperită în anul 2014, în stratul de cultură, în suprafața 7, planul 2, la o adâncime de -0,22 m. Piesa din bronz, realizată prin turnare, prezintă o lungime de cca. 6 cm și o înălțime de 4 cm, având o greutate de 154 grame. Din punct de vedere funcțional, piesa reprezintă un ataș de toar-

² Bejan *et alii*, 2012, p. 154-164.

³ Berzovan, 2013, p. 309-341; Berzovan *et alii*, 2014, p. 11-32.

⁴ Pentru un istoric al cercetărilor și o sinteză generală a descoperirilor, vezi Măruia *et alii*, 2013.

tă de la un lighean de tip Eggers 91⁵. În Dacia preromană se cunosc un număr însemnat de fragmente de la recipiente de tip Eggers 91 și 92: la Brașov-*Pietrele lui Solomon*⁶, Căpâlna⁷, Cetea⁸, Costești-*Cetățuie*⁹, Craiva-*Piatra Craivii*¹⁰, Luncani-*Piatra Roșie*¹¹, Pecica-*Șanțul Mare*¹², Pietroasa Mică-*Gruiu Dării*¹³, Poiana¹⁴, Popești¹⁵, Sighișoara-*Wietenberg*¹⁶, Sibiu-*Gușterița*¹⁷ și un punct necunoscut din Transilvania¹⁸. Vasele de tip Eggers 91-92 apar de la începutul domniei lui Augustus și sunt utilizate până spre jumătatea secolului I dHr¹⁹. În mediul dacic ele pătrund timpuriu, încă din a doua jumătate a sec. I îHr²⁰.

2. A doua (**Fig. 2**) a fost descoperită accidental în anul 2009, cu ocazia săpării fundației unui panou de informare, în zona de nord-est a popinei “*Cetățuica*”.

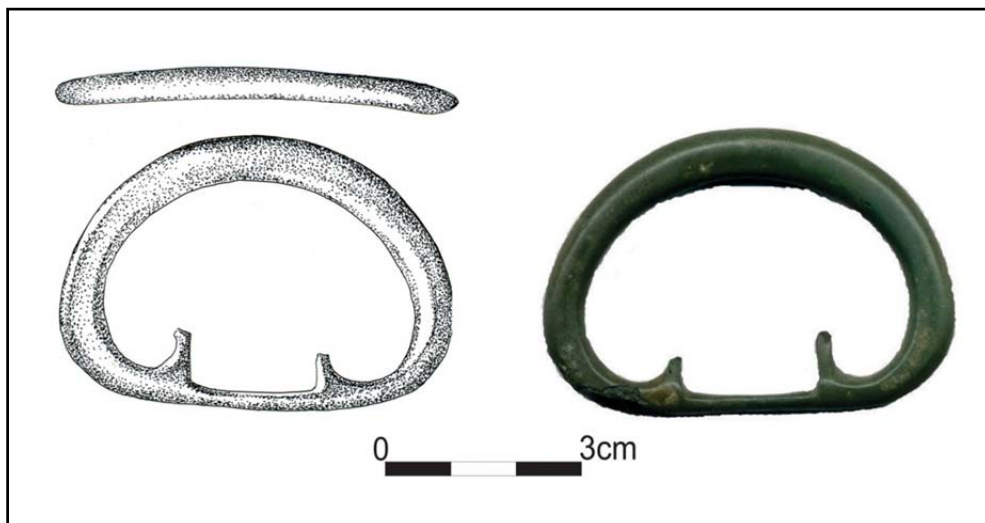

Fig. 2. Piesă din bronz cu funcționalitate incertă.

⁵ Eggers, 1951, Taf. 9/91; Kunow, 1983, p. 204, Taf. 6/91.

⁶ Glodariu, 1974, p. 234; Rustoiu, 2005, p. 80.

⁷ Rustoiu, 2005, p. 79.

⁸ Glodariu, 1974, p. 235; Rustoiu, 2005, p. 80.

⁹ Glodariu, 1974, p. 235; Gheorghiu, 2005, p. 169; Rustoiu, 2005, p. 79.

¹⁰ Glodariu, 1974, p. 236; Gheorghiu, 2005, p. 169; Rustoiu, 2005, p. 79;

¹¹ Glodariu, 1974, p. 238; Gheorghiu, 2005, p. 169; Rustoiu, 2005, p. 79.

¹² Crișan, 1969, p. 101; Glodariu, 1974, p. 239; Rustoiu, 2005, p. 79.

¹³ Rustoiu, 2005, p. 79.

¹⁴ Glodariu, 1974, p. 239; Rustoiu, 2005, p. 79.

¹⁵ Glodariu, 1974, p. 240.

¹⁶ Rustoiu, 2005, p. 79.

¹⁷ Horedt, 1965, p. 37; Glodariu, 1974, p. 241.

¹⁸ Rustoiu, 2005, p. 80.

¹⁹ Vezi Karasova, 1998, p. 24-26.

²⁰ Rustoiu, 2005, p. 80.

Piesa realizată prin turnare este de formă aproximativ semicirculară și prezintă o lungime de 5,5 cm și o lățime de 4 cm. În mediul dacic preroman, astfel de piese de bronz se mai cunosc din cetățile dacice de la Luncani-*Piatra Roșie*²¹, Costești-*Cetățuie*²², dar și din așezarea de la Mănăștioara-Fitionești²³. O piesă similară pe celei discutate a apărut și în mediu roman la Drobeta, interpretată drept verigă de harnașament²⁴.

Așadar, rostul acestei piese nu este unul limpede. Deși există similitudini vădite cu toartele de la vasele de tip Eggers 91 sau 92²⁵, nu putem exclude alte funcționalități: cataramă, piesă de harnașament etc.

4. Considerații finale

Atașul de toartă de tip Eggers 91 atestă anumite legături între dacii din zona Banatului de Câmpie și Roma în perioada republicană târzie și în vremea lui Augustus. Rămâne greu de spus dacă avem de-a face cu schimburi comerciale directe, prin intermediari, sau dacă nu cumva piesa va fi fost adusă cu ocazia unui raid, știut fiind că în această perioadă pe linia Dunării au avut loc numeroase confruntări.

²¹ Daicoviciu, 1954, Pl. XV/11. Piesa, având dimensiuni identice cu piesa discutată de noi, a fost socotită de autorul descoperirii drept "*cataramă în formă de peltă*" (Daicoviciu, 1954, p. 88). La Gheorghiu, 2005, Fig. 215/5 și p. 260, încadrată ca toartă.

²² Gheorghiu, 2005, Fig. 215/6.

²³ Bobi, 1999, Pl. CVII/9 și Pl. CVIII/18; interpretată drept mâner de căzănel de bronz (*Idem*, 1999, p. 169).

²⁴ Vezi Amon, 2004, p. 232 și Pl. XLII/4.

²⁵ Vezi Siedlmayer, 1990, p. 218, Taf. 22 /5.

BIBLIOGRAFIE

- Amon, 2004 Lucian Dan AMON, *Armamentul și echipamentul armatei romane din Dacia sud-carpatică*, Ed. Universitaria, Craiova, 2004, 346 pg., ISBN 973-8043-568-8.
- Bejan et alii, 2012 Adrian BEJAN, Liviu MĂRUIA, Dorel MICLE, Alexandru BERZOVAN, Andrei STAVILĂ, Cristian FLOCA, Lavinia BOLCU, Oana BORLEA, *Unip, com. Sacoșu Turcesc, jud. Timiș. Punct: Dealu Cetățuica*, În: Mircea Victor ANGELESCU (ed) [et alii], **Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2011**, A XLVI-a Sesiune Națională de Rapoarte Arheologice, Târgu Mureș, 23–26 Mai 2012, Ministerul Culturii și Patrimoniului Național, Comisia Națională de Arheologie, Direcția Patrimoniul Cultural, Muzeul Județean Mureș, Institutul Național al Patrimoniului, București, 2012, 459 pg.; p. 156-164.
- Berzovan, 2013 Alexandru BERZOVAN, *Considerații privind gropile rituale dacice de la Unip - "Dealul Cetățuica", comuna Sacoșu Turcesc, jud. Timiș (sec. I î.Hr. - sec. I d.Hr.)*, În: *ArheoVest*, Nr. I: *In Memoriam Liviu Măruia, Interdisciplinaritate în Arheologie și Istorie, Timișoara, 7 decembrie 2013* (editori: Andrei STAVILĂ, Dorel MICLE, Adrian CÎNTAR, Cristian FLOCA și Sorin FORȚIU), Vol. I: *Arheologie*, Vol. II: *Metode interdisciplinare și Istorie*, JATEPress Kiadó, Szeged, 2013, Vol. I: [9] + X + 25-458 + [2] pg., Vol. II: [9] + 461-998 + [2] pg., ISBN 978-963-315-152-5 (összes/general), ISBN 978-963-315-153-2 (Vol. I), ISBN 978-963-315-154-9 (Vol. II); Vol. I, p. 309-341, *online* http://arheovest.com/simpozion/arheovest1/19_309_341.pdf
- Berzovan et alii, 2014 Alexandru BERZOVAN, Dorel MICLE, Andrei STAVILĂ, Cristian FLOCA, Octavian ROGOZEA, *The Dacian ritual pits from Unip - „Dealul Cetățuica”*, În: *Mousaios*, XIX, 2014, p. 11-32.
- Bobi, 1999 Victor BOBI, *Civilizația geto-dacilor de la Curbura Carpaților (sec. VI î.Chr. - II d.Chr.)*, Bibliotheca Thracologica, XXIX, Institutul Român de Tracologie, Ed. Vavila Edinf. SRL, București, 1999, 448 pg., ISBN 973-98829-0-0.
- Crișan 1969 Ioan Horațiu CRIȘAN, *Contribuții la problema lucrării podoabelor dacice*, În: *Acta Musei Napocensis*, VI, 1969, p. 93-114.
- Daicoviciu, 1954 Constantin DAICOVICIU, *Cetatea dacică de la Piatra Roșie. Monografie arheologică*, Seria *Cercetări de istorie veche a R.P.R.*, Ed. Academiei R. P. Romîne, București, 1954, 167 + XXII + III pg.
- Eggers, 1951 Hans Jürgen EGGERS, *Der römische Import im freien Germanien*, Atlas der Urgeschichte, Band I, Hamburgisches Museum für Völkerkunde und Vorgeschichte, Hamburg, 1951, 212 pg.
- Gheorghiu, 2005 Gabriela GHEORGHIU, *Dacii pe cursul mijlociu al Mureșului: sfârșitul sec. II a.Ch. - începutul sec. II p. Ch.*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2005, 524 pg., ISBN 973-7867-11-4.
- Glodariu, 1974 Ioan GLODARIU, *Relațiile comerciale ale Daciei cu lumea elenistică și romană*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1974, 396 pg.
- Horedt, 1965 Kurt Horedt, *Un depozit de vase de metal din epoca dacică de la Gușterița - Sibiu*, În: *Studii și Comunicări. Arheologie - Istorie*, 12, 1965,

- p. 35-45.
- Karasova, 1998 Zuzana KARASOVA, *Die römischen Bronzegefäße in Böhmen*, Fontes Archaeologici Pragenses, 22, Museum Nationale Pragae, Praga, 1998, 118 pg., ISBN 8070360402.
- Kunow, 1983 Jürgen KUNOW, *Der römische Import in der Germania libera bis zu den Markomannenkriegen*, Studien zu Bronze und Glasgefäßen, Göttinger Schriften zur vor und Frühgeschichte, Band 21, Karl Wachholtz Verlag, Neumünster, 1983, 208 pg., ISBN 3-5290-1522-9.
- Măruia et alii, 2013 † Liviu MĂRUIA, Lavinia BOLCU, Florin - Petru HORAK, *Situl arheologic de la Unip - „Dealul Cetățuica”*, com. Sacoșu Turcesc, jud. Timiș. *Un istoric al cercetărilor*, În: *ArheoVest*, Nr. I: *In Memoriam Liviu Măruia, Interdisciplinaritate în Arheologie și Istorie, Timișoara, 7 decembrie 2013* (editori: Andrei STAVILĂ, Dorel MICLE, Adrian CÎNTAR, Cristian FLOCA și Sorin FORȚIU), Vol. I: *Arheologie*, Vol. II: *Metode interdisciplinare și Istorie*, JATEPress Kiadó, Szeged, 2013, Vol. I: [9] + X + 25-458 + [2] pg., Vol. II: [9] + 461-998 + [2] pg., ISBN 978-963-315-152-5 (összes/general), ISBN 978-963-315-153-2 (Vol. I), ISBN 978-963-315-154-9 (Vol. II); Vol. I, pp. 295-308; *online* http://arheovest.com/simpozion/arheovest1/18_295_308.pdf
- Rustoiu, 2005 Aurel RUSTOIU, *Dacia și Italia în sec. I a.Chr. Comerțul cu vase de bronz în perioada republicană târzie*, În: Călin COSMA, Aurel RUSTOIU (eds), *Comerț și civilizație. Transilvania în contextul schimburilor comerciale și culturale în Antichitate*, Interferențe etnice și culturale în milenii I a. Chr. - I p. Chr., VII, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2005, 300 pg., ISBN 973-7867-30-9; p. 53-118.
- Siedlmayer, 1999 Helga SEDLMAYER, *Die römischen Bronzegefäße in Noricum*, Monographies Instrumentum, 10, Éditions Monique Mergoïl, Montagnac, 1999, 248 pg., ISBN 2-907303-35-X.